

İhlas Sûresi

Ömer Faruk

11 Tem, 2018

<https://ilimvecihat.com>

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ، الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی رَسُوْلِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰی آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِیْنَ

- 1- De ki: O Allah'tır, birdir.
- 2- Allah Samed'tir.
- 3- Doğurmamıştır, doğurulmamıştır.
- 4- Hiçbir kimse/şey O'na denk değildir.

Âlimlerin geneli İhlâs Sûresi'nin Mekkî, kimi âlimler ise Medenî bir sûre olduğunu söylemişlerdir. Kimi âlimler ise bu sûrenin, biri hicretten önce biri de sonra olmak üzere iki defa indiği görüşündedirler. Biz burada Mekkî diyenlerin öne sürdüğü iniş sebebini zikredeceğiz.

Bu sûreye "İhlâs" isminin dışında başka isimler de verilmiştir ancak sûre içerisinde geçmemesine rağmen en meşhur ismi budur. Çünkü sûre baştan sona tevhidden bahseden; ilahlığın ve rabbliğin sadece Allah-u Teâlâ'ya has olup bunda hiçbir ortağının olmadığını ifade eden bir sûredir. İhlâs ise has/halis kılmak, arıtmak anlamlarına gelir.

1. AYET İLE İLGİLİ MESELELER:

a) Kur'an'da "De ki" diye başlayan beş sûre vardır: Bunlar; Cin, Kâfirun, İhlâs, Felak ve Nâs Sûreleridir.

b) Bu sûre Arap müşriklerinin bir sorusuna karşılık olarak inmiştir ve bu sebeple sûre "De ki" kelimesiyle başlamıştır. Şöyle ki: Bazı Arap müşrikleri Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*)'e gelip, "Ey Muhammed! Rabbini bize vasfet/tanıt; O altından mı, gümüşten mi, bakırdan mı, yakuttan mı, neydenir?" demiş, bunun üzerine bu sûre inmiştir.

Müşriklerin böyle bir soru sormalarının sebebi: Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) onları tek bir ilaha ibadet etmeye davet ettiği zaman zihinlerine hemen bu ilahın Allah değil de Allah'ın dışında yeryüzünde bulunan, her gün gördükleri, Allah'tan daha çok ibadet ettikleri [1] putları gibi altından, gümüşten, taştan, ağaçtan vs. bir ilah olduğu düşüncesiydi. Ve Allah (*celaluhu*) bu sûreyi indirerek Nebisine, sadece Kendisine ibadete çağırdığı ilahın putları gibi bir ilah olmayıp, sûrede vasfedildiği üzere bir ilah olduğunu söylemesini emretti.

c) "O Allah'tır". Yani, O bilmek istediğiniz, "bize vasfet" dediğiniz Rab size

yabancı olan bir ilah değildir; O, ilahlarınız arasında en büyük olduğunu söylediğiniz, putlarınıza Kendisine yaklaştırsınlar diye ibadet ettiğiniz, putlarınız gibi altından, gümüşten vs. olmadığına, onlara benzemediğine inandığınız, yaratan, rızık veren, göklerin ve yerin mülkiyeti ve yönetiminin Kendisinin elinde olan olduğunu... ikrar ettiğiniz [2] “Allah”tır (celle celaluhu).

d) “birdir” Yani Zatında, fiillerinde, sıfatlarında ve ibadet edilmede birdir. Zatında birdir; yani O’ndan başka O’na denk olan veya O’ndan daha alt seviyede olup da O’nun yardımcısı olan ikinci bir ilah yoktur ve O’nun Zati mahlûkatındaki gibi parçalardan/parçaların birleşiminden ibaret değildir. Fiillerinde ve sıfatlarında birdir; fiil ve sıfatlarında (*örneğin; kayıtsız şartsız kanunlar koymada, mutlak fayda ve zarar vermede, kâinata tasarruf etmede*) hiçbir benzeri, hiçbir ortağı yoktur. Bir kimse Allah-u Teâlâ’yı bunlarda (*Zatında, fiillerinde ve sıfatlarında yani “inanç”ta*) birlediğinde Rubûbiyyetinde birleşmiş olur. Ancak Allah-u Teâlâ’yı tevhid etmek için bu yeterli olmayıp bununla birlikte bir de ibadetlerde de yani Ulûhiyyetinde de birleşmesi gerekir; kurban, adak, secde, dua, tavaf, korku, tevekkül, kayıtsız şartsız egemenlik yetkisini vermek gibi bütün ibadet çeşitlerini yalnızca Allah’a sarf etmek O’nu ibadette birlemektir.

2. AYET İLE İLGİLİ BİR MESELE

“Samed” kelimesinin birçok tarifi yapılmıştır. Bu tariflerden en meşhur ikisini zikredecek olursak;

1) Bütün insanların ve cinlerin, her türlü ihtiyaçlarının, isteklerinin karşılanması, kendilerinden bir zararın def edilmesi veya bir fayda elde etmeleri için kendisine yöneldikleri zat. En meşhur anlamı budur.

2) Bütün sıfatlarında (*zenginlikte, kudrette, ilimde...*) kâmil olan.

Kimi âlimler ise bu iki manayı birleştirip şöyle tarif etmişlerdir: “*Bütün kemal sıfatları haiz olduğu için insanların ve cinlerin Kendisine yöneldiği o kâmil sıfatları olan Zat.*”

Dolayısıyla “Samed” ismi bütün kemal sıfatlarını içeren bir isimdir.

1. ve 2. AYETLER İLE İLGİLİ BİR MESELE

“Ehad” ve “Samed” isimleri İhlâs Sûresi’nden başka Kur’an’ın hiçbir yerinde geçmemektedir.

3. AYET İLE İLGİLİ MESELELER

a) “Doğurmamıştır” O’nun erkek veya kız çocuğu yoktur. Bu ifadeyle Allah (celle celaluhu) “Üzeyr, Allah’ın oğludur” [3] diyen Yahudileri, “Mesîh, Allah’ın oğludur” [4] diyen Hristiyanları ve “Melekler, Allah’ın kızlarıdır” diyen bazı Arap müşriklerini [5] reddetmektedir.

b) “doğurulmamıştır” O’nun anne ve babası yoktur, O “el-Evvel”dir; başlangıcı yoktur. Bu ifade ise “Allah, Meryem oğlu Mesîh’in ta kendisidir” [6] diyen Hristiyanları reddetmektedir. Eğer İsa (aleyhisselam)’ı Meryem (aleyhasselam) doğurmuşsa İsa (aleyhisselam) nasıl Allah olabilir?

c) “Mesîh, Allah’ın oğludur” ve “Allah, Meryem oğlu Mesîh’in ta kendisidir” diyen Hristiyanların şirkine “Teslîs” denilir. Şöyle ki; bunlar ilahın bir tane olduğunu, fakat bir tek ilahın üç şahıstan oluştuğunu söylerler. Bu şahıslar; baba Allah (yani Allah), oğul Allah (İsa) ve rûhü’l-kudüs Allah’tır. Bunlara göre bu üçünden her birinin kâinatta diğerinde olmayan vazifeleri vardır. Ve bu üçü, güçte ve şerefte eşittirler. Yani bu kimseler kâinatta, her biri diğerinden ayrı üç ilah olduğuna inanmamaktadırlar. Bilakis bunlar kâinatta tek bir ilahın bulunduğuna inanmakta ancak Allah’ın Zâtının üç parçadan ibaret olduğunu söyleyerek Allah’a Zâtında ortak koşmaktadırlar.

4. AYET İLE İLGİLİ BİR MESELE

Rubûbiyyetinde, Ulûhiyyetinde, yaratmasında, kayıtsız şartsız kanunlar belirlemede... Hiçbir dengi yoktur.

İhlâs Sûresi’ni Okumanın Fazileti

İhlâs Sûresi’ni okumanın fazileti hakkında birtakım hadisler varid olmuştur. Bunlardan bazıları:

a) Ebu Hureyre (radiyallahu anhu) anlatıyor: “Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Toplanın! Size Kur’an’ın üçte birini okuyacağım.” Ve sahabeler toplandı. Sonra Allah’ın Nebisi çıktı ve İhlâs Sûresi’ni okudu... Şöyle dedi: “... Dikkat edin, bu sûre Kur’an’ın üçte birine denktir.” [7] Müslim’de geçen başka bir rivayete göre Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) “Sizden biriniz bir gecede (okurken her harfin hakkını vererek ve tefekkür ederek) Kur’an’ın üçte birini okumaktan aciz olur mu?” diye sormuş, sahabe de “Kur’an’ın üçte birini nasıl okuyabiliriz?” demiş, bunun üzerine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) de bunun İhlâs Sûresi olduğunu, Kur’an’ın üçte birine denk geldiğini beyan etmiştir.

Bu sûrenin Kur’an’ın üçte birine denk gelmesinin ne anlama geldiği birkaç şekilde yorumlanmıştır. Bu yorumlardan ikisini aktaracak olursak;

1) Kur'an içeriği itibariyle; Allah'ın sıfatları/tevhid, hükümler ve haberler/kıssalar olmak üzere üçe ayrılır. -Açıkladığımız üzere- bu sûre Allah-u Teâlâ'nın bütün kemal sıfatlarını ve bunlarda tek olup hiçbir ortağının bulunmadığını ifade eden bir sûredir.

2) Bu sûreyi okumanın sevabı Kur'an'ın üçte birini okuma sevabı kadardır.[8] Ancak bu, İhlâs Sûresi'nin Kur'an'ın üçte birinin yerine geçebildiği anlamına gelmez. Mesela üçte birine denk geliyor diye "Namazda üç defa İhlâs Sûresi'ni okursam Kur'an'ın hepsini okumuş sayıldığım için Fatiha Sûresi'ni okumama gerek kalmaz" denilemez.

b) Âişe (radiyallahu anha)'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir adamı bir seriyyenin başına emir olarak göndermişti. Bu adam her namazda kıyâmı İhlâs Sûresi'yle bitiriyordu. [9] Döndükleri zaman bu yaptığı Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e söylendi. Dedi ki: "O'na sorun niçin böyle yapıyor?" Ve ona sorulunca şöyle cevap vermiştir: "Çünkü bu sûre Rahman'ın sıfatıdır. Ben bunu okumayı seviyorum." Böyle dediğini öğrenen Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ona haber verin ki Allah da onu seviyor." [10]

c) Enes b. Malik (radiyallahu anhu) şunları anlatmıştır: "Ensar'dan bir adam Kuba Mescidi'nde imamlık yapıyordu. (Fatiha'dan sonra) bir sûreyi her okumaya başlayacağı zaman ilk önce İhlâs Sûresi'yle başlıyor, bunu bitiriyor, sonra bununla birlikte başka bir sûre daha okuyordu. Bunu her rekâta yapıyordu. Arkadaşları onunla konuştular, dediler ki: "Sen bu sûreyi okuyorsun, sonra bunu yeterli görmeyip başka bir sûre daha okuyorsun. Ya sadece bu sûreyi oku ya da bunu okumayıp başka bir sûre oku." O da şöyle dedi: "Ben bunu terk etmem. Şayet size bu şekilde imamlık yapmamı istiyorsanız yaparım ama istemiyorsanız o hâlde sizi bırakırım." Arkadaşları onu en faziletli olanları görüyorlardı. Bu sebeple ondan başkasının kendilerine imamlık yapmasını istemediler. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) onların yanına geldiğinde ona bu durumu haber verdiler. Dedi ki: "Ey falanca! Seni arkadaşlarının dediğini yapmaktan engelleyen nedir? Seni her rekâta bu sûreyi okumaya sevk eden nedir?" O da "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben bunu seviyorum." deyince, şöyle buyurmuştur: "Bunu sevmek seni cennete sokmuştur." [11] Demek ki, bu sûreyi sevmek cennete girmeye bir sebeptir.

İbn-i Receb el-Hanbelî (rahimehullah) bu ve bir önceki maddede zikrettiğimiz rivayetler hakkında şunları kaydetmiştir: "Enes ve Âişe hadisleri farz namazın bir rekâtında Fatiha'yla birlikte iki sûreyi cem etmenin caiz olduğuna delalet etmektedir. Çünkü Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) onu bundan nehyetmemiştir. Yine bu hadisler bunun efdal olan olmadığına (sadece caiz

olduğuna) delalet etmektedir. Çünkü adamın arkadaşları onun bu yaptığını garipsemişlerdi. Zira bu, Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ve ashabının (radiyallahu anhum) namazlarında yaptıklarını bildikleri şeye muhalifti. Bu nedenle Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) ona "Seni arkadaşlarının dediğini yapmaktan engelleyen nedir?" demiştir. Bu da göstermektedir ki adamın onlara bu konuda uyması güzel olardı. Ancak bu sûreyi sevdiği için bu bağışlanmıştı. Âlimlerin çoğu, farz namazda sûreler arasını cem etmenin mekruh olmadığı görüşündedir..."

İbnu'l-Arabî el-Malikî (rahimehullah) şöyle demiştir: "Bu, her rekâta aynı sûreyi tekrar etmenin caiz olduğuna delildir."

d) Ebu Hureyre (radiyallahu anhu) anlatıyor: "Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) İhlâs Sûresi'ni okuyan bir adamı işitti, dedi ki: 'Vacip oldu.' Ben de 'Ne vacip oldu?' deyince, 'Cennet' dedi." [12]

e) Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in busûreyi bir gün içerisinde birçok defa okuması da bu sûrenin faziletini göstermektedir. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) sabah ve akşam namazlarının sünnetlerinin ve tavaf namazının ikinci rekâtında, vitr namazının son rekâtında İhlâs Sûresi'ni okurdu. Yine Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) bu sûreyi bazı yerlerde Felak ve Nâs Sûreleriyle birlikte de okurdu.

Ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn.

1 - Arap müşrikleri Allah'a da ibadet ediyorlardı. (Bkz: Gençlerle Tevhid Dersleri, 13. Ders: Arap Müşriklerin Allah'a İbadetleri.) Ancak secde, kurban, adak gibi ibadet şekillerini Allah'tan daha çok putlarına sarf ediyorlardı, ta ki putları onları Allah'a yaklaştırsınlar. (Bkz: Zümer 3, Yûnus 18.)

2 - Geniş bilgi için bkz: Gençlerle Tevhid Dersleri, 12. Ders: Arap Müşriklerin Allah İnancı. Örneğin, (bkz: Yûnus 31, Mü'minûn 84-89.)

3 - Tevbe Sûresi 30

4 - Tevbe Sûresi 30

5 - Bu müşriklerin hepsinin değil de bazılarının bu inanca sahip olduğuna dair bkz: Fethu'l-Bârî, İbn-i Hacer el-Askalânî, 8/168.

6 - Mâide Sûresi 72

7 - Müslim, Tirmizi.

8 - Fakat kimi âlimler bu ecri sadece Kur'an okumayı öğrenmekten aciz olduğu için veya başka bir sebepten ötürü başka sûreleri okuyamayanların alabileceğini söylemişlerdir.

9 - Bunun anlamı; ya Fatiha'dan sonra sadece İhlâs sûresini okuyup rukû etmesidir, ya da Fatiha'dan sonra bir sûre okuyup bunun ardından İhlâs sûresini okumasıdır.

10 - Buhari, Müslim, Nesai

11 - Buhari, Tirmizi

12 - Tirmizi, Nesai.